

Отже, М. Туган-Барановський першим з економістів приходять до висновку, що державна грошово-кредитна політика не лише має право на існування, але і стає необхідною у сучасному господарстві. Українському економістові належить перша аргументація державної політики у сфері грошового обігу, перше передбачення майбутніх проблем, з якими стикається світова економіка.

М. Туган-Барановський наголошував на важливій ролі центрального банку держави, тобто такого центрального закладу, що має у своєму розпорядженні величезні кошти і керується у своїх діях не одержанням зиску, а загальнодержавними інтересами, здійснюючи грошово-кредитну політику.

ІV. Висновки. Отже, формування грошово-кредитної політики в сучасних умовах повинно ґрунтуватися на застосуванні синтезованого підходу, що поєднує монетаристське та кейнсіанське бачення. На сучасному етапі монетарна теорія широко застосовується більшістю розвинутих країн світу, й Україною, зокрема, за допомогою світових фінансових інститутів (Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку). Разом з тим ефективність застосування монетаризму в різних державах викликає певні сумніви, що багатьма фахівцями пов'язується як з неадекватним використанням монетаристських рекомендацій, так і з недоліками власне монетарної теорії.

1. *Абліцов В.* «Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті» / Абліцов В. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.

2. *Гнатів О. А.* Таргетування інфляції як оптимальний режим монетарної політики в Україні // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 119-125.

3. *Горшкова Н.* Валютно-курсова політика: практичний досвід та рекомендації / Горшкова Н. // Вісник Національного банку України. – 2007. – №1. – С. 62-66.

4. Антология экономической классики: В 2-х т. – М.: МП «Эконом», 1991. – Т. 1.

5. *Гальчинський А.* Теорія грошей / А. Гальчинський. – К.: Вид-во «Онові», 1997. – 416 с.

6. *Долан Э. Дж.* Экономикс / Э. Дж. Долан, Б. Доменко. – М.: Изд-во «Лазурь», 1994. – 542 с.

7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. М. – М.: Прогресс, 1978.

8. *Костіна Н. І.* Гроші та грошова політика: Навч. посібник / Костіна Н. І. – К.: НІОС, 2001. – 224 с.

9. *Кэмпбелл Р.* Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с англ. 11-го изд. / Кэмпбелл Р. Макконел, Стэнли Л. Брю. К., ХаГар, 2000. – 785 с.

10. Общая теория денег и кредита: Учебник / Под ред. Е. Жукова. – М., 1995. – 473 с.

11. *Проскурін П. В.* Історія економіки та економічних учень / Проскурін П. В. – К.: КНЕУ, 2005. – 372 с.

12. *Сакс Д.* Макроэкономика: глобальный поход / Сакс Д., Ларрен Ф. – М., 1996. – 847 с.

13. *Самуэльсон П.* Экономикс / Самуэльсон П. – М., Прогресс, 1994.

14. *Nenovsky N.*, Place of Labor and Labor Theory in Tugan Baranovsky's Theoretical System, The Kyoto Economic Review, Vol. 78 (2009), No.1, pp. 53-77.

The paper analyzes the evolution of theories of monetary economics in the regional context. The conclusion about the possibility of adapting some of them in Ukraine.

УДК 338.435+336.722.22.(477.86.87)

Крива Ю. Р.

ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ НАСЕЛЕННЯ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ

У статті проаналізовано сучасний стан, динаміку та тенденції обсягів доходів та видатків населення Івано-Франківської області в порівнянні з іншими областями та в цілому по Україні.

Ключові слова: життєвий рівень населення, доходи населення, номінальний доход, наявний доход, реальний наявний доход, видатки населення, заробітна плата, прибуток та змішаний доход, доход від власності, соціальні допомоги та інші трансферти.

І. Вступ. Найважливішою соціально-економічною категорією, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб населення є його життєвий рівень. На сьогодні актуальним є аналіз динаміки доходів та видатків населення, а також виявлення та усунення факторів негативного впливу.

ІІ. Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану доходів та видатків населення Івано-Франківської області, виявлення основних тенденцій та напрямків їх зміни. Велику увагу питанням, пов'язаних із формуванням доходів та видатків населення приділяли такі вчені

як Базилевич В. Д, Ватаманюк О. В, Грішно-ва О. А., Лібанова Е. М., Саблук П. Т. та інші.

III. Результати. Життєвий рівень населення – це складна й багатомірна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб населення.

Елементом цієї системи є добробут – забезпеченість населення необхідними матеріальними благами та послугами, рівень їх споживання, який вже досягнуто, та ступінь задоволення раціональних потреб [1, с. 23].

За регіональним ранжуванням індексу людського розвитку Івано-Франківська область відстає від багатьох регіонів України, лише у 2007-2010 рр. ситуація дещо поліпшилась [2, с. 8].

у 2007 р. на 12 місце у 2008 р., а у 2009-2010 рр. знову посіла 13 місце [2].

Базою для характеристики матеріального добробуту населення стали показники рівнів та структури його доходів і витрат.

Доходи населення включають обсяг нарахованих в грошовій та натуральній формі: заробітної плати, прибутку та змішаного доходу, одержаних доходів від власності, соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів. Доходи населення є одним з найбільш узагальнюючих показників економічного розвитку країни і підвищення добробуту населення [1].

Динаміка змін доходів населення області характеризується так [3, с. 4]:

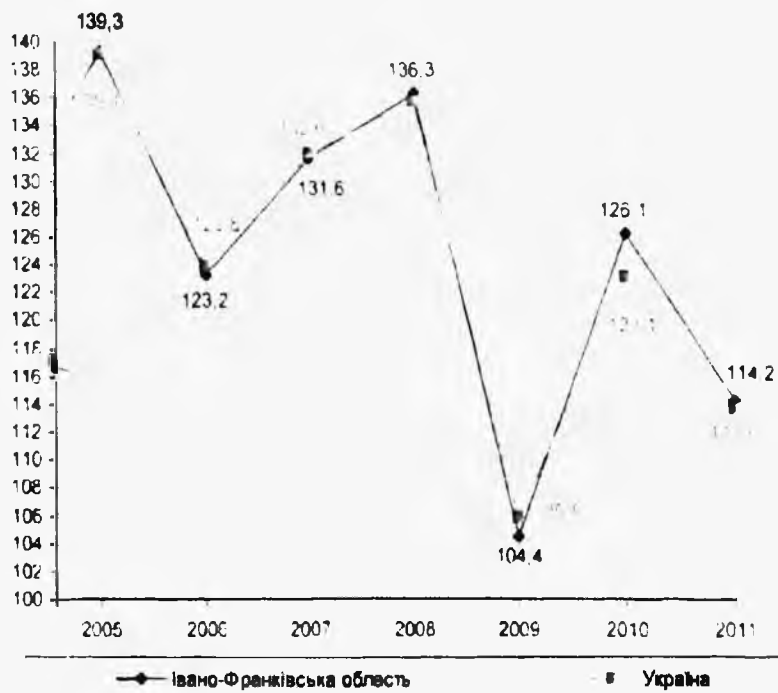
Таблиця 1

Місце регіону за індексом людського розвитку серед областей України

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Івано-Франківська область	15	19	14	15	17	13	16	13	13	9	9	23

Одна із складових індексу людського розвитку – матеріальний добробут. Протягом 2007-2010 рр. помітних зрушень на шкалі індексу матеріального добробуту не відбулося, область перемістилася тільки на одну позицію з 13 місця

Динаміка показників по області та Україні в цілому майже аналогічна. В загальноукраїнському рейтингу по темпах зростання доходів населення область поділила 7-8 місця з Вінницькою областю.

Мал. 1. Зміна обсягів доходів населення області (у % до попереднього року)

Номинальні доходи населення області за 2011 р. склали 30255 млн. грн., що на 14,2 % більше, ніж у 2010 р. і мають стійку тенденцію до зростання, але темпи їх підвищення відстають від узагальнюючого показника по державі [3, с. 4]. В регіоні склалась не зовсім раціональна структура доходів, оскільки соціальні допомоги та трансферти більш ніж на 10 % перевищують заробітну плату, середньомісячний розмір якої склав 2213 грн, що на 420 грн. менше, ніж по Україні. Однією з причин цього є те, що в регіоні спостерігається досить високий рівень безробіття (8,7 %) і частина працездатних жителів замість працювати і отримувати заробітну плату, дістають допомогу по безробіттю [3, с. 21], [4, с. 11].

Реальний наявний дохід, який визначається з урахуванням цінового фактора, збільшився на 7,8%. Темп зростання реального наявного доходу населення області на 1,7 в. п. вище середнього рівня по Україні. Це обумовлено тим, що індекс інфляції по області був нижчим за показник по Україні (102,9% проти 104,6%).

Не менш важливим показником, який характеризує соціально-економічний розвиток області, є наявний дохід у розрахунку на одну особу, який у 2011 р. становив 17238,4 грн. і на 14,9% перевищив рівень 2010 р. Однак продовжує залишатися суттєва диференціація даного показника між регіонами України де область займала 21 позицію.

Таблиця 2

Доходи населення Івано-Франківської області (млн. грн)

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2011 у % до:	
							2005	2010
Доходи	9120	14779	20143	21023	26504	30255	331,7	114,2
у тому числі								
заробітна плата	3101	5267	6818	6580	7992	9148	295,0	114,5
прибуток та змішаний дохід	1842	3118	4485	4548	5686	7198	390,7	126,6
доходи від власності (одержані)	128	270	411	452	1258	1000	781,2	79,5
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	4049	6124	8429	9443	11568	12909	318,8	111,6
з них								
соціальні допомоги	2175	3092	4350	4938	6007	6780	311,7	112,9
наявний дохід	7404	11537	15563	16146	20716	23789	321,3	114,8
у розрахунку на одну особу, грн.	5321,6	8336,0	11262,8	11692,4	15009,4	17238	323,9	114,9
реальний наявний дохід, відсотків до попереднього року	125,7	118,3	109,8	90,2	118,7	107,8	323,9	X

Випереджуючими темпами зростають доходи від власності (одержані) і прибуток та змішаний дохід.

Наявний дохід, який використовується населенням для споживання, заощадження та нагромадження, у 2011 р. становив 23789 млн. грн. і збільшився у порівнянні з 2010 р. на 14,8%. За даним показником область посіла 13-14 місце серед регіонів України.

Серед областей Карпатського регіону даний показник у нашій області нижчий, ніж у Львівській (19240,2 грн.), але вищий, ніж у Чернівецькій (15634,4 грн.) і Закарпатській (14662,9 грн.) областях.

Вагомим елементом системи захисту доходів населення є забезпечення мінімального доходу на особу (не нижчого за законодавчо прийнято

го прожиткового мінімуму). Проте, протягом року зросла частка населення із середньодушовими загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму у 2,2 раза, при зменшенні цього показника в період 2004-2009 рр. Понад 63 % населення сіл області не мають грошових доходів в місяць, що забезпечують прожитковий мінімум.

Одним з основних джерел доходу найманих працівників і основою формування їхнього добробуту є заробітна плата. Упродовж 2011 р. заробітна плата підвищилася на 14,5 %. її частка у номінальних доходах населення області становила 30,2 %, що є найменшим показником за період 2005-2011 рр. [3, с. 13]. По зростанню номінальних доходів від заробітної плати область посіла 22-23 місце серед регіонів України.

За рівнем оплати праці серед регіонів України у 2011 р. область поділила 14-15 місця з Рівненською, а серед областей Карпатського регіону – друге місце після Львівської області.

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, зайнятих на підприємствах, в установах, організаціях області та їхніх відокремлених підрозділах з кількістю найманих працівників 10 і більше осіб, у 2011 р. зросла проти 2010 р. на 14,8 % і становила 2213 грн., що на 16 % нижче, ніж в середньому по Україні [5, с. 43].

У 2011 р. спостерігалось збільшення реальної заробітної плати на 8 %. За темпами зростання номінальної заробітної плати у 2011 р. серед регіонів України область знаходилась на 21 місці, реальної заробітної плати – на 13 місці.

Аналіз рівня заробітної плати засвідчує, що в області продовжує утримуватися високий рівень диференціації розмірів заробітної плати, як за видами економічної діяльності, так і в територіальному розрізі [4, с. 30].

До видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці відносилися фінансова діяльність, сфера досліджень і розробок, діяльність транспорту, де заробітна плата у 2011 р. перевищувала середній показник по економіці області у 1,5-1,6 рази. Серед промислових видів діяльності на підприємствах з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води і видобування паливно-енергетичних корисних копалин рівень оплати праці в 1,4 та 1,9 рази відповідно перевищив середній обласний рівень.

На доходи та відповідно і видатки негативно впливає заборгованість із виплати заробітної плати, яка на 1 січня 2012 р. становила 8,1 млн. грн. і зросла на 94,5 тис. грн.

У структурі заборгованості 4,4 млн. грн. (54,4 %) становив борг економічно активних підприємств, 3,0 млн. грн. (37,2 %) – підприємств, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, решта (8,4 %) – підприємств, які призупинили діяльність у 2010 р. і попередніх роках.

У 2011 р. для населення області соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти залишилися основним джерелом доходів (42,7 % від загальної суми доходів) [3, с. 23].

У структурі соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів соціальні допомоги займали 52,5 %. Темп зростання цієї складової доходів населення становив 112,9 %.

Станом на 1 січня 2012 р. на обліку в органах соціального захисту населення перебувало 36,3 тис. малозабезпечених непрацевдатних громадян, які потребують грошової та натуральної допомоги, що на 9,4 тис. осіб менше, ніж на початок 2011 р., з них 22,9 тис. (63,2%) – громадяни похилого віку, інваліди та хворі, які не мають рідних. У 2011 р. із загальної кількості громадян, що мали потребу в допомозі, 9,2 тис. отримали адресну грошову допомогу і 27,4 тис. – натуральну. Середній розмір грошової допомоги склав 248,06 грн., що на 21 % менше, ніж у 2010 р. [4, с. 32].

Адресну натуральну допомогу надано у вигляді продовольчих товарів 43,5 % осіб, промислових товарів та одягу, взуття, інших предметів першої потреби – третині осіб, інше (гарячих обідів, медикаментів, предметів побутової хімії тощо) – 16,4% осіб.

У 2011р. до державних служб субсидій на відшкодування оплати житлово-комунальних послуг та електроенергії звернулися 45,3 тис. сімей, що на 2,9 тис. сімей (на 6,1 %) менше, ніж у 2010 р. Призначені субсидії за 2011 р. 43,4 тис. сімей на суму 10,6 млн. грн. Середній розмір призначеної субсидії на одну сім'ю у грудні 2011 р. становив 255 грн., що на 4 грн. (1,6 %) більше відповідного показника 2010 р.

В умовах ринкової економіки значна частка доходів населення повинна б формуватися за рахунок прибутків та змішаних доходів від підприємницької діяльності населення. По області у 2011 р. ця стаття доходів займає 23,8 % і становить 7198 млн. грн., зрісши порівняно з 2010 р. на 26,6 %.

Збільшення доходів призводить до відповідного зростання видатків населення. Видатки

Структура доходів населення Івано-Франківської області

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Доходи	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі							
заробітна плата	34,0	34,7	35,7	33,8	31,3	30,2	30,2
прибуток та змішаний дохід	20,2	20,2	21,1	22,3	21,6	21,5	23,8
доходи від власності	1,4	1,5	1,8	2,0	2,2	4,7	3,3
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	44,4	43,6	41,4	41,9	44,9	43,6	42,7
з них							
соціальні допомоги	23,8	23,0	20,9	21,6	23,5	22,7	22,4

населення включають: видатки на придбання товарів та послуг, сплачені доходи від власності, поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти [4, с. 77].

Із загальної суми доходів населення на споживання у 2011 р. витрачено 27160 млн. грн. або 89,8 %, з них 83,2 % – на придбання товарів та послуг [3, с. 21, 4, с. 11].

Темп зростання видатків на придбання товарів та послуг становив 125,1 %, поточних податків на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти – 117,8 %, на доходи від власності (сплачені) – 101,3 %.

Структура витрат населення області наведена на мал. 2 [3, с. 12].

У структурі видатків населення області відбулися незначні зміни. За 2011 р. відбулося зменшення складових витрат по статтях «Доходи від власності (сплачені)» на 0,4 в. п., «Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти» – 0,3 в. п., натомість збільшилася частка статті «Придбання товарів та послуг» – на 0,7 в. п.

Одна з важливих категорій видатків населення – фактичне індивідуальне кінцеве споживання.

Сума фактичного індивідуального кінцевого споживання населення області у 2011 р. склала 26329 млн. грн.

У структурі фактичного індивідуального кінцевого споживання основну частку (82,9 %) займали кінцеві споживчі витрати домашніх господарств, які склали 21844 млн. грн.

Найбільш вагомою статтею (понад 52 %) сукупних видатків є видатки на продовольчі товари (з урахуванням видатків на алкогольні напої, тютюнові вироби та харчування поза домом). На купівлю непродовольчих товарів та оплату послуг спрямовується 35,1 % усіх видатків [5].

Зростання цін і тарифів на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива спричинило збільшення видатків на оплату житлово-комунальних послуг. Підвищилась плата населення за гарячу воду та опалення на 28,8 %, каналізацію – на 25,6 %, водопостачання – на 24,2 %, тверде паливо – на 23,5 %, електроенергію – на 22,9 %, власне житло – на 14,7 %, бензин, дизельне паливо – на 31,2 % [4, с. 17, 6].

Незначні витрати здійснює населення на відпочинок і культуру, особливо в сільській місцевості (1,2 %), що в тричі менше, ніж по державі.

Видатки та заощадження населення Івано-Франківської області (млн. грн.)

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2011 у % до:	
							2005	2010
Видатки та заощадження	9120	14779	20143	21023	26504	30255	331,7	114,2
у тому числі								
придбання товарів та послуг	6067	11127	15742	16679	20124	25179	415,0	125,1
доходи від власності (сплачені)	64	286	534	677	522	529	826,0	101,3
поточні видатки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	428	798	1143	1005	1233	1452	339,3	117,8
з них								
поточні видатки на доходи, майно тощо	310	618	802	616	861	1087	350,6	126,2
нагромадження нефінансових активів	246	567	1298	565	1790	1422	578,0	95,4
приріст фінансових активів	2315	2001	1426	2097	3135	1673	72,3	53,4

2010 рік

2011 рік

Мал. 2. Структура видатків населення області

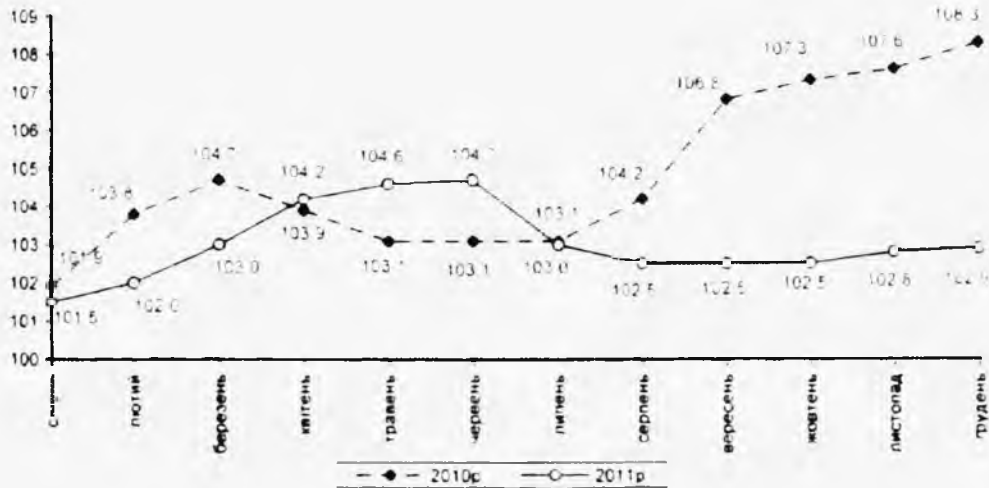
Громадськість має бути стурбована тим, що на придбання алкогольних напоїв, тютюнових виробів витрачається майже стільки коштів, скільки на освіту, культуру та відпочинок.

Споживчий ринок області у 2011 р. характеризувався менш стрімким зростанням споживчих цін: приріст склав 2,9 %, що майже втричі нижче рівня попереднього року (у 2010 р. – 8,3 %) і на 1,7 в. п. нижче середньодержавного показника [3, с. 13], [5, с. 36].

У 2011 р. приріст споживчих цін зафіксовано за всіма регіонами України, його розмір ко-

ливався від 2,4–3,2 % у Чернівецькій, Вінницькій, Івано-Франківській, Закарпатській, Волинській областях до 5,4–6,7 % в Одеській, Луганській областях, АР Крим, містах Києві та Севастополі. При цьому розрив між найвищим та найвищим показником серед регіонів становив 4,3 в. п.

IV. Висновки. Зростання доходів населення, рівня заробітної плати, підвищення мінімальних розмірів пенсій та окремих соціальних допомог обумовили підвищення рівня життя населення. Темп зростання реального наявного доходу на-

Мал. 3. Індеси споживчих цін по області у 2010-2011 роках (у % до грудня попереднього року)

селення області вище середнього рівня по Україні. Значна частка доходів витрачена населенням на придбання товарів і послуг.

Слід зазначити, що негативною ситуацією є те, що населення на придбання алкогольних напоїв та тютюнових виробів витрачає майже стільки коштів, скільки на освіту, науку та культуру. В Івано-Франківській області склалась не зовсім раціональна структура витрат, оскільки соціальні допомоги та інші поточні трансферти перевищують заробітну плату.

1. Грішнова О. А. Людський розвиток в системі пріоритетів регіональної соціально-економічної політики / О. А. Грішнова // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – Івано-Франківськ: Плай. – 2007. – Вип. ІV. – 290 с.

2. Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України, 2012. 45 с.

3. Доходи та витрати населення Івано-Франківської області за 2011 рік (попередній розрахунок). Економічна доповідь. – Івано-Франківськ : Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2012. – 28 с.

4. Доходи та витрати населення за 2010 рік за регіонами України (Статистичний збірник). Державна служба статистики України, 2012. – 103 с.

5. Доходи та витрати населення Івано-Франківської області за 2001-2010 рр. Статистичний збірник. Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2012. – 84 с.

6. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році. Статистичний збірник (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Державна служба статистики України, 2012. – 430 с.

This article examines the current status, dynamics and trends of revenues and expenditures of the population Ivano-Frankivsk region compared to other regions and in the whole country.

УДК 332.12

Баланюк С. І.

СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ: СУТНІСТЬ СТРУКТУРИЗАЦІЇ

Розглянуто вертикальну та горизонтальну структуру сільських територій. Обґрунтовано вертикальну структуризацію сільських територій України відповідно до адміністративно-територіального устрою держави.

Ключові слова: сільські території, вертикальна структуризація, сільська громада, адміністративно-територіальний устрій.

І. Вступ. Розвиток сільських територій потребує розробки відповідного механізму, який охоплюватиме постановку цілей, деталізацію

завдань, вибір та практичну апробацію методів досягнення, постійний моніторинг та за необхідності, корекцію. Проте кожна сільська територія характеризується особливостями, які доцільно враховувати обираючи напрями її соціально-економічного розвитку. Ідентифікація останніх і підвищення ефективності організації управління сільськими територіями сприятиме їх структуризації та групуванню відповідно до цілей та завдань економічного розвитку.

Дослідженню проблем розвитку сільських територій у вітчизняній науці приділено багато